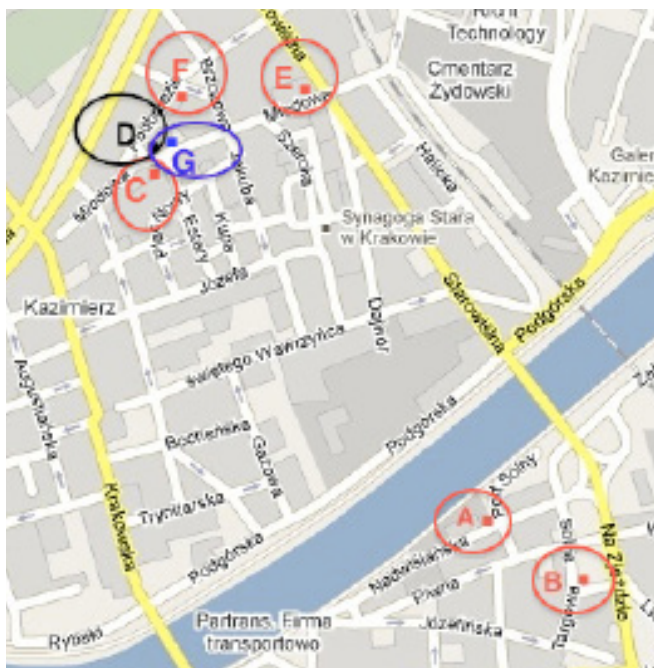

שהזיכרון לא ייעלם

ראיון Centropa
תאופילה סילבריינג
סיור הליכה בקרקוב

מקומות ההקראת

קטע	1.	נולמב	במפה	עמוד
קטעים	10.	ברובע הגטו	B	10
	11.	ברובע הגטו	B	15
	12.	ברובע הגטו	B	16
	13.	ברובע הגטו	B	17
קטעים	2.	לפני מידוזה 18	C	6
	3.	לפני מידוזה 18	C	7
	4.	לפני מידוזה 18	C	8
	9.	לפני מידוזה 18	C	13
קטעים	5.	בבית הכנסת	D	9
	8.	בבית הכנסת	D	12
קטע	6.	לפני בית הספר ברח' מידוזה	E	10
קטע	7.	קריאה מול לוח הילפשטיין ברחוב פודבריצ'צ'י	F	11
קטעים	14.	JCC ב	G	18
	15.	JCC ב	G	19
	16.	JCC ב	G	20
	17.	JCC ב	G	21

פרט לשנים הללו בתקופת השואה, תאופילה, או טוסקה סילברנינג, מעולם לא התגוררה במקום אחר, פרט לקרקוב ובראיון שלה היא מובילה אותנו לסיור בעיר – לכל המקומות שבהם היא הלכה לבית הספר, לבית הכנסת - אפילו לכנסייה בימי ראשון יחד עם הטבחית שלה! היא גם לוקחת אותנו לגטו, למפעל של שינדלר ולמקומות הנוראיים הרחוקים יותר. סיפורה המיוחד מוצג בסרט הבא והקריאה וסיור ההליכה האלה אמורים לקרב אתכם לסיפור שלה.

אנו מתכוונים לבקש מכם לקרוא את הקטעים האלה כמה שיותר באתרים הגיאוגרפיים הרלוונטיים (כמו מול חזית הבית שבו היא גרה, שני בתי הספר שבהם היא למדה, בית הכנסת והגטו). לצערנו איננו יכולים לכסות כל פן של הסיפור שלה וגם לא לבצע את הקריאה בסדר הכרונולוגי.

נתחיל בקרבת המלון שלנו, במקום שבו אספו את היהודים בשנת 1943 כדי לגרשם לפלשוב ולמקומות אחרים. כאשר נתאסף במרכז הקהילה היהודית נקרא יחד את הקטעים האחרונים. אנו מקווים שבקיץ הבא ניתן יהיה להוריד את הגרסאות האלו בתור אפליקציות.

Use the QR codes to access our film on Teofila Silberring

Polish with English subtitles

Polish with German subtitles

Polish with Hebrew subtitles

Map of current day Poland

במשך שנים סירבתי להתראיין. סירבתי לכל מי שהתקשר. אבל אחר כך הם התחילו לשכנע אותי שזה למען ההיסטוריה.

מפני שכאשר לא נהיה כאן יותר, מהדור שלנו. לא יהיה מי שיספר על כך, כי לא יישאר מישהו רק בני הדור השני והשלישי ששמעו על כך. זה לא אותו הדבר.

אבל לפעמים אני לא בטוחה במה שאני אומרת. האם זה באמת תיאור אמין של מה שאירע? אפילו אני יודעת אם זה.

אני אומרת זאת מכיוון שאם זה אכן נכון, זה נראה משהו שאי אפשר לשרוד.

קשה להאמין שאתה יכול לשרוד משהו כזה. כמה מחבריי מתו מיד... ואני, שהגעתי ישר מבית שבאמתיה בו הכל...

אולי זו הסיבה ששרדתי, הייתי באיזה שהוא אופן מסוגלת להסתגל. רק אחר כך נעשיתי קשוחה. מאוחר יותר נעשיתי קשוחה, מפני שהייתי חייבת להיות קשוחה— כאשר חזרתי והתברר לי שאף אחד מבני משפחתי לא שרד.

Google this address: Miodowa 21, Krakow, Poland

לפני המלחמה, רחוב מידוואה היה בעיקר רחוב של יהודים אינטלקטואלים וחילונים. וברחובות הצדדיים חיו יהודים שלבשו גלימות. זה לא, שהיהודים האלה עם הפאות, בגרביים לבנות [חסידיים] לא הסתובבו ברחוב מידוואה. הם הסתובבו בו מפני שהוא היה רחוב ראשי, אבל הם לא גרו בו.

הייתה לנו דירה נחמדה מאוד, שמונה חדרים בקומה השנייה. לאחי היה חדר משלו. לי היה חדר משלי. לאומנת של הילדים היה חדר משלה. היינו אמידים, אם כי לא בעלי השפעה. אבא אהב את כל מה שנחשב מודרני. לא ידעתי שהוא לוהו כספים. רק לאחר המלחמה, כשהתברר כמה חובות היו לנו. אבא אהב לקנות כל מה שרק יצא לשוק. הוא אהב לקנות: הרדיו הראשון עם עינית הקסם, פטפון עם אוזן מתפתלת ותקליטים יפים.

היה חדר אמבטיה, טלפון, מקרר. היה לנו את כל מה שאפשר. בחדר שלי היו רהיטים בצבע קרם וכחול שנבנו כחלק מהקיר. וזה עוד לפני המלחמה! והייתה לי מיטה עם מגירה נשלפת. אבא אפילו סידר לי כיור עם מים היהחמים וקרים בחדר שלי, כדי שלא אצטרך ללכת לחדר הרחצה בבוקר. אז היה לי כיור קטן עם כלדברי הקוסמטיקה שלי. הפרזדור גדול מאוד. אני זוכרת שאבא הביא לי קורקינט עם מגני בוץ מצופים כרום והשתמשנו בו כדי לנסוע במסדרון לכל הכיוונים.

הייתה בבית הייתה אישה שטיפלה בילדים, שדיברה אנגלית וגרמנית.מיס ברנדווין. אישה יהודיה מבית אינטלקטואלי שירד מנכסיו. היא הייתה כימאית ולימדה בגימנסיה, במקום כלשהו,ואחר הצהריים היא איתנו. היא אספה אותי מבית הספר, הכינה איתנו את שיעורי הבית ולימדה אותנו שפות.

למיס ברנדווין היה חדר משלה, והיה לה חבר. הוא גם לימד בבית ספר. אני לא יודעת אם הם היו מתחבקים או מתנשקים, אבל חצי מהחברים מהכיתה היו מגיעים לבית שלי והיינו מסתכלים דרך חור המנועל כדי לראות מה הם עושים שם. זו הייתה חוויה מאירת עיניים.

הייתה לנו גם משרתת, וטבחית. אחת מהן גרה בחדר המשרתים והשנייה במטבח, והן האביסו את עצמן כאילו אין מחר. נהגתי לכתוב מכתבי אהבה בשביל הצעירה, לחבר שלה, כי היא לא ידעה לכתוב; היא הייתה מהכפר. הן היו שם עד המלחמה. ממש. הטבחית אפילו נשארה שם כשהמלחמה פרצה.

Google this address: Miodowa 21, Krakow, Poland

זו התמונה היחידה שיש לי של אבי, יהודה נוסבאום.

לאבא לא היה תואר. הייתה לו רק תעודת גמר של בית ספר תיכון, אבל הוא ידע המון שפות. הוא פשוט לימד בית ספר תיכון, אבל הוא ידע המון שפות. הוא פשוט לימד.

יחד עם חברו מר דרְהָר, מומחה לשפה הפולנית, הוא כתב עלונים ללימוד אספרנטו. אבא היה משוגע לילמוד שפות. כששהה בגטו הוא אפילו למד ספרדית!

יחד אם אותו חבר, שהיה עיתונאי, כותב ביקורות ב [New Daily] Nowy Dziennik עיתון יומי ציוני שיצא לאור בקרקוב [שמשרדי הווצאה שלו היו ברחוב Orzeszkowa, הוא עבד על מילונים, פולנית עברית ופולנית צרפתית. אבא היה בעל כרזמה אישית והיו לו המון חברים. בבית שלנו הייתה תמיד חבורת אורחים, כל החברים האלה של אבא שלא היו נשואים ושלא היו להם ילדים.

אני למדתי שפות בקלות רבה, ואילו אחי היה מומחה במתמטיקה; היה לו מוח למדעים מדויקים. כולנו דיברנו מצוין אספרנטו. מלבד העובדה שכבר אינני זוכרת אספרנטו. יידיש בכלל לא דיברנו. אני אפילו לא יודעת אם אבא ידע יידיש.

Google this address: Miodowa 21, Krakow, Poland

אימא דאגה כי לא רצייתי לאכול, והמסכנה פחדה שאשאר רעבה. כך שבילילה היא הניחה על שולחן הלילה שליד מיטתי קצת עוגה. נהגתי לזלול אותה כי הייתי רעבה, אבל לא באמת רצייתי לאכול.

ובבוקר אימא הייתה קמה ואומרת "מי אכל את העוגה של הילדה המסכנה?" ואני ישבתי ושתקתי ואחר כך הייתי אומרת "אני לא יודעת, אולי מישהו בא ואכל אותה. לא אכלתי כלום, בטוח."

והיא הייתה אומרת "ילדה מסכנה, מישהו זלל הכל".

לא רצייתי לאכול שום דבר כי ידעתי שהם ידאגו. ברור מאליו שרצייתי להיות חשובה. כי אחרת הייתי אוכלת אבל משהו לא הרשה לי, כאילו דווקא, להכעיס. לאחר מכן, במחנה, כאשר נזכרתי, אילו רק היה לי פרור מהעוגה הזאת... בחוסר הרצון לאכול חטאתי נוראות.

Temple Synagogue
Google this address: Miodowa 24, Krakow, Poland

אחי הנריק היה בארבע שנים גדול ממני. כשהיינו ילדים היינו בהתחלה מאוהבים ואחר כך התווכחנו כמו משוגעים. אחי היה תלמיד מוכשר מאוד, דבר שתמיד הרתיח אותי.

הוא היה פיזיקאי ומתמטיקאי נפלא. אני זוכרת שבבית הספר הם אפילו נהגו לקרוא לו Fosgen [פוסגן, אוקסיכלוריד פחמן] – תרכובת כימית רעלית ביותר שהשתמשו בה במהלך מלחמת העולם הראשונה בתור גז מלחמתי].

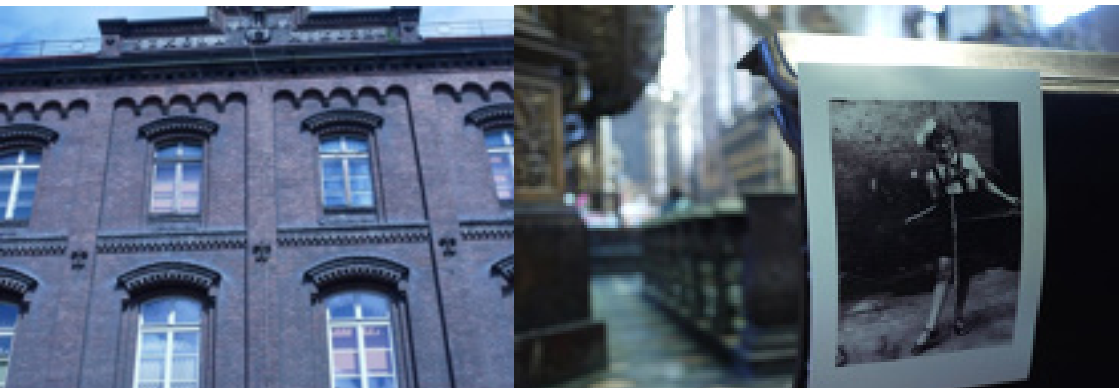
ואני הייתי בצילו של אחי. כן, הייתי מוכשרת, אבל לא כל כך. תמיד דיברו עליו יותר מאשר עלי, וזה הרגז אותי מאוד.

אחר כך הייתה להנריק בר מצווה. זאת הייתה חגיגה גדולה, כפי שנהוג אצל יהודים, אפילו יהודים מתבוללים. זו הייתה חובה.

היו המון אורחים והחגיגה הייתה גדולה. ואני זעמתי כי אחי קיבל המון מתנות ולי הם לא נתנו שום דבר. והתחלתי לבכות מפני שלא קיבלתי שום דבר.

חדר מלא מתנות ושום דבר עבורי, והוא לא רצה לתת לי שום דבר. אפילו כעסתי עליו ולא בירכתי אותו, כי כל כך כעסתי. במשך שלושה ימים הייתה חגיגה גדולה, אכלנו ושתינו. ואני כל הזמן כעסתי ושמחתי כשכל זה הסתיים.

כך אבא יצא וקנה לי קורקינט כי כל הזמן ייללתי ובעטתי על שאחי קיבל כל כך הרבה.

Google these addresses: Miodowa 39 to see the school, and this address to see the church: ul. Bozego Ciala 30, Krakow, Poland.

הלכתי לבית ספר יסודי ממלכתי; בית ספר זה עדיין קיים שם – ברחוב סטארוויסינה, פינת מיודוה, בית הספר הגדול, האדום הזה. בשלב כלשהו בערך בכיתה ה' אבי העביר אותי לבית הספר העברי.

[בבית הספר היסודי] לא היו כל מחיצות בינינו לבין שאר הילדים. לא חשתי בכך. היו לי חברים. אני מניחה שזה תלוי בבתיים ובהורים. אם ההורים בבית לא אומרים לפני הילדים "הוא יהודי" או "אל תשחקי איתה כי היא יהודייה" אז אין כל שוני. כך זה היה איתי ועם אַזִיָה, זההיהשמה – תרזיה, אומשהוכזה. היה לה כלב קטן והייתי מאוד מיוודת איתה.

והמשרתת שלנו, למשל, הייתה הולכת לכנסייה ברחוב Bozego Ciala – יש שם כנסייה יפה – והיא תמיד לקחה אותי איתה. "טוסקה בואי, אנחנו הולכות לכנסייה". ואני הצטרפתי. ובכל פעם התיז שהכומר התיז על הקהילה מים קדושים היא הייתה אומרת "תרדי מתחת למושב אחרת הוא יתיז עליך!" לאימא כלל לא היה איכפת כי להורי הייתה גישה בריאה, לפיה כל מה שאני לומדת לא יזיק לי.

הייתה לי ילדות נפלאה ונטולת דאגות. זה נמשך 14 שנים. אילו הייתי בבית, הילדות הזאת הייתה נמשכת עוד קצת. אני זוכרת את הכל בצורה נפלאה. נפלאה ביותר! היה לי כל מה שילד יכול היה לחלום עליו.

Google this address: Podbrzezie 8/10, Krakow, Poland
for the location of the school

בערך בכיתה ה' התקבלתי בתור תלמידה לגימנסיה העברית על שם ד"ר הילפשטיין – ביתספריה ברחוב פודבריצי'. רמה גבוהה מאוד. כל המקצועות היו בפולנית, והייתה גם עברית.

הגימנסיה העברית הייתה מיועדת יותר לאמידים. כל בוקר הייתה בחזית בית הספר מעין תצוגת מכוניות. היה שם הנער הזה, ראט; נדמה לי שהם בווינה, הם שרדו. הייתה להם חברה, 'איסקרה', עטים ועפרונות. הוא נהג להגיע בשברולט יפיפיה ומשרת עם כפפות לבנות נהג לשאת את הילקוט שלו. הוא היה נושא את הילקוט לתוך הכיתה של אדונו הצעיר, מניח אותו מתחת למכתבה, מסיר את הילקוט לתוך הכיתה של אדונו הצעיר, מניח אותו מתחת למכתבה, מסיר את.

שתי האחיות לבית ליבאן היו מגיעות בכרכה עם משרתת עם שביס. כמוה היו גם אומנות עם שביסכחול; נהגנו לפנות אל אומנות כאלה בכינו "Schwester" (אחות).

האהבה הראשונה שלי היה בן בכיתה שלי. אני לא הייתי היחידה, כל הכיתה הייתה מאוהבת בו. ילד מקסים, הוא היה יליד וינה. עד לפני עשר שנים לא ידעתי מה קרה איתו. בישראל התקיים מפגש מחזור של בית הספר שלנו והוא הגיע מארצות הברית. והחברים שלי כתבו לו שאני בחיים, וכך הוא כתב לי.

הוא אמר שהוא עומד לבוא לקרקוב וכמובן שנפגשנו. העלינו זיכרונות מימים עברו ואני זכרתי היכן הוא גר: ברחוב סארגו (Sarego) בבית יפה שנקרא דום וולה (Dom Wola). אפילו לפני המלחמה היו שםבכניסה אינטרקום ומעלית.

הייתי מסתובבת שם הרבה כי אהבתי לנסוע במעלית, ובכל אופן הוריו מאוד חיבבו אותי. הוא ביקש ממני לקחת אותו למקום שבו הוא גר לפני המלחמה. הלכנו לבית והתברר שהאדם שהתגורר שם עדיין חיזוכר אותו. זה היה מאוד חשוב עבורו. נפרדנו בלבביות אבל לא באותה מידה כפי שזה היה לפני מלחמה.

Temple Synagogue

Google this address: Miodowa 24, Krakow, Poland. However the main entrance is around the corner from this address

בית הכנסת שכן מול הבית שלנו. לפני המלחמה זה היה בית כנסת רפורמי, לאנשים האמידים יותר שהיו מגיעים במכוניות ובכרכרות. יהודי אורתודוקסי לא היה הולך לשם. הורי הלכו בוודאות בכל חג לבית הכנסת.

ולפעמים, כשאבא היה הולך עם אימא בשבת, הם היו לוקחים אותי. בית הכנסת היה יפה. הגברים היו בקומת הקרקע, הנשים בקומה הראשונה, ואני הייתי עולה אל אימא במעלה המדרגות האלה. היה שם מחסום, ואת היית מביטה למטה ורואה מה עושים הגברים וכיצד הם מתפללים. כל זה ריגש אותי.

בשבת אימא תמיד הדליקה נרות ועשתה את התנועות האלה, אני זוכרת, מעל לנרות. בערבי שישי תמיד הוגש דג, וגם החלות המיוחדות הללו. כמעט תמיד אכלנו את אותו האוכל, והכי חשוב, הם הכינו את מה שהילדים אהבו. בשבתות תמיד היה מרק עוף עם אטריות, גפיטה פיש ומקפא ג'לי. טעים!

בימי שישי היינו הולכים להביא את הצ'ולנט למאפייה בכיכר נווי (Nowy) ומוסרים אותו לאופה. המשרתת נשאה אותו. זה היה סיר חרס גדול. בשבת בבוקר היא הייתה מביאה אותו חזרה כשהוא חם. הייתה בו אפונה, עגולה כזו, שהיהודים קראו לה 'ארבסה' (arbese), גריסים, סוג מסוים של שומן...

בצורה הייתה גם תמיד עוגה, בשבת היו הרבה מאוד עוגות. ביום שני בבוקר האישה הזאת הייתה מגיעה אנחנו היינו נותנים לה עוגה ארוזה. גם היא הייתה יהודייה, מאוד הדורה, שכנראה עברה כלשהי תקופה קשה.

בקומת הקרקע של הבית שלנו היה בר. הוא נוהל על ידי אותו יהודי חרדי. הוא היה אדם נחמד מאוד הוא היה מכין את המקפא שאני כל כך אהבתי, ויחד עם זה היה אופה מאפה מיוחד, עגול, מצופה סוכר אני לא יודעת מה זה היה בדיוק, לא עוגה, לא לחם. אנשים היו נכנסים בשביל דג ומקפא. אני זוכרת את זה. ביום שבת המשרתת הייתה עושה הכל; ליהודים כביכול אסור היה אפילו לסובב את מתג החשמל. היא יכלה, כי היא לא הייתה יהודייה. ידעתי שבשבת אסור לנסוע במכונית, שאסור היה לנו לעשות דברים מסוימים, אבל הילדים עשו הכל כי הם כבר הרבה יותר התבוללו.

Google this address: Miodowa 21, Krakow, Poland

זאת התמונה היחידה שיש לי מאימא שלי. היא במרכז. במובנים מסוימים היא הייתה טיפוס שמעדיף להישאר בבית אבל היא גם אהבה אהבה תיאטרון ולפעמים נהגה לצאת לבתי הקפה שהיא אהבה. [בדצמבר 1939] חזרתי יום אחד מבית הספר והשוערת עצרה אותי לפני דלת הכניסה.

היא אמרה: "טוסקה, אין לך יותר אימא."

גרמנים ירו באימא כאשר הם לקחו את הרהיטים. היא ניסתה לעצור מבעדם והם פשוט ירו בה. אני לא יודעת היכן היא קבורה. אסרו עלינו לערוך לוויות. הם לקחו אותה למקום בפודגורצ'ה ושם, אני לא יודעת, האם בקבר אחים... והגרמנים הלילו בכל אופן לקחו את הרהיטים.

אני זוכרת כיצד אבי והחבר שלי, דהֶקֶר, שיחד איתנו הוא ערך את המילון ופרסם מאמרים אחדים, אספו כמה מארונות הקיר, אני מתכוונת למה שהגרמנים לא יכלו לקחת. הם פירקו את הארונות האלה שלי, את הכל, אני זוכרת, הם פירקו אותם עם גרזן. את הפרוות שרפו כדי שלא למסור אותן לידי הגרמנים: את הפרוות של אימי.

Type into Google maps: Solna, Krakow, Poland, to view the memorial square of the Krakow Ghetto

כשנכנסנו לגטו [פודגורצ'ה] הדברים שלנו עדיין היו בידינו. ושם הקצו חדר אחד לשלוש ארבע משפחות, וחילקו אותו על ידי ארונות בגדים. אני ישנתי מאחורי ארון בגדים אחד יחד עם אבי ואחי, משפחה אחרת ישנה גם כן מאחורי ארון בגדים אחר, כך חיינו. אבא עבד בגטו בבית החולים.

עבדנו בשלוש משמרות. לפעמים הייתי מגיעה הביתה ואבא לא היה שם; לא יצא לנו להיפגש. וכאשר הייתי במשמרת לילה נהגתי לישון במשך היום. שם, בגטו, הייתי כל הזמן רעבה. אז הייתי אוכלת כל דבר אבל לא היה שום דבר. הם כמובן לא שילמו לנו. עבדנו בחינם, אתם רואים [אבל בכל זאת כל אחד רצה להיות מועסק כי המשמעות הייתה הגנה מגירוש מהגטו].

לאחר מות אימי התגוררנו תקופה מסוימת עם דודתי ומאוחר יותר הטבחית שלה הייתה מגיעה לגטו ומחפשת אותי דרך הגדר והייתה מכינה לי פאי אוכמניות – האהוב עלי. והיא הייתה קוראת – טוסקה, את כל כך רעבה!

אבא קנה מאיזה מקום אוכל. אינני יודעת אם הוא עדיין הרוויח כסף או שהוא מכר חפצים; הוא לא הרשה לי לצאת לרחוב. מבית החולים הוא בכל מקרה היה מביא מרק.

מאוחר יותר, כאשר הגטו חוסל [3 במרס 1943], הם ציוו על כולנו לצאת לכיכר למקום שבו היה בית המרקחת, כעת המוזיאון. בית מרקחת זה נוהל על ידי פולני, תדאוס פאנקייביץ', שזכה לאותות כבוד, כולל אות חסידי אומות העולם. רשאי היית לקחת איתך את כל מה שהיית מסוגל לשאת. וכך אבא המסכן הליבש אותי כמו בשכבות ממש כמו בצל, כי כמה כבר יכולתי לשאת?

היו שם משאיות שעמדו בכיכר זגודי (Zgody) והגרמנים אמרו לנו בנימוס רב לכתוב את השמות שלנו על המזוודות ולשים אותן על המשאיות. הם אמרו שנקבל את הכל בפלאשוב (Plaszow). שטויות, המעולם לא הביאו משהו מכל זה.

Google this address: Lipowa 4, Krakow, Poland. Google sometimes will bring you to the modern art museum next door, so just "travel" up the street to find the Schindler factory

לא הייתי בפלאשוב זמן רב כי העבירו אותי למפעל למוצרי אמייל בזאבלוצ' (Zablocie), רח' ליפווה מס' 4.

לאחרונה דיברתי באיזה מקום על שינדלר וזה הוקלט... אפשר לומר שהוא באמת אהב אותנו ועשה הכל כדי להמתיק לנו את התקופה הזאת. הכי חשוב, הוא לא ירה באף אחד, לא הכה אף אחד, לא בעט באף אחד ולא כינה אף אחד "יהודי מקולל" (Verfluchter Jude).

לי היה אצל שינדלר טוב מאוד כי הוא דאג שיהיה לנו אוכל. חוץ מזה, עבדנו עם פולנים, ואם הכרת מישהו מהם הם היו מעבירים מכתבים.

והם הביאו לנו לחמניות. אם למישהו היה דבר מה למכור, הם היו מוכרים את זה ומביאים משהו אחרבתמורה. הם עזרו לנו המון. אישה פולנייה אחת, סופיה גודלבסקה (Zofia Godlewska), שמתגוררת ברחוב סמולנסק, עבדה יחד עם אימה אצל שינדלר. הן היו באמת עניות אבל עזרו לנו הכי הרבה.

סופיה הביאה לנו מכתבים— היא סיכנה בכך את חייה. היא הייתה בגילי. לאחר המלחמה אפילו פגשתי אותה ברחוב סבסקה (Szewska).

אני אומרת, 'את אם כן בחיים, את חיה!', והיא אומרת "כן. והאל העניק לי מתנה כי נישאתי לגבר יהודי וכעת יש לי בעל נפלא". הוא היה רופא, גולדשטיין, נזירולוג, אבל לרוע המזל הוא נפטר. והיא הייתהאחות בבית החולים נרוטוביץ' (Narutowicz).

Google this address: Auschwitz- Birkenau

[הערת העורך: באוגוסט 1944 חוסל מחנה זאבלוצ' והיהודים של שינדלר הועברו לפלאשוב. שינדלר ארגן את העברת המפעל לברונליץ (כיום ברפובליקה הצ'כית). ב 15 באוקטובר 1944 נשלחו 2,000 גברים, 700 מתוכם של שינדלר, בטרנספורט לברונליץ. אבל ב 21 באוקטובר 1944 נשלחו 2,000 נשים, 300 מתוכן של שינדלר, לאושוויץ. הם שוכנו בצריפים נפרדים והועברו מאוחר יותר לברונליץ. סוסקה הייתה אחת מתוך ה 300.]

באושוויץ עמדנו על רציף הרכבת מאחר ושינדלר לא הסכים שיעבירו אותנו לבלוקים הללו כי הוא רצה את כולנו. הוא חיכה לטרנספורט. באותו הזמן לא ידעתי אם הוא שילם עבור זה או לא, אם הוא הפעיל קשרים כלשהם. ואכן, הקבוצה שלנו רבצה ליד פסי הרכבת וחיכתה לקרונות. וכך בסופו של דבר, אני לא יודעת לאחר כמה ימים – שלושה או חמישה ימים, אינני יכולה לומר כי אינני זוכרת – הקרונות האלה אכן הגיעו, הקרונות הטובים האלה.

זה התחיל. "כל מי ששייך לשינדלר לקום!" והיו שם כ 2,000 אנשים. שינדלר אמר: "אל תדאגו, כולכם באים איתי." ובכן, והיו אנשי ה OD הללו, מה שכונה 'המשטרה היהודית'. אנשי ה OD, ה Ordnungsdienst, שהיו מופקדים על החוק והסדר.

מדובר ביהודים, גם כן אסירים. שינדלר בחר שלושה מתוכם והוטל עליהם להעביר אותנו בהתאם לרשימה לקרונות. וכך קרה שאחד מאנשי ה OD, למעשה פגשתי אותו לאחר המלחמה לקח ללא כלספק ממישהו סכום כסף כי הוא לא קרא את שמי ולקח במקומי מישהו אחר. הוא לא קרא את השמות של עשרה מאיתנו.

אנו עומדים שם ושינדלר ליד הקרונות. רצתי אליו, הבטתי והקרונות מתחילים לנוע, הם נועלים את הקרונות. ואני אומרת לו שהוא לא קרא את שמי.

והוא אומר, "למה את מתכוונת?! – כי הוא אפילו הכיר אותי אישית, אני מתכוונת לכך שהוא ידע שאני עובדת עבורו, כי הוא הכיר אותי מהמחנה. הוא קורא לאיש ה OD ואומר 'חכה רגע, חכה רגע, חכה רגע'. איך שהוא [איש ה OD] דחף אותי, איך שהוא הצליף בי בשוט הזה! הקרונות החלו לנוע ועשרה מאיתנו נשארנו מאחור; זה היה בבירקנאו [אושוויץ היה מחנה ריכוז; אושוויץ II היה מחנה מוות]. פגשתי אותו לאחר המלחמה.

'את בחיים?!' הוא שאל אותי! 'ואתה?' שאלתי אותו.

Google this address: Auschwitz- Birkenau

בבירקנאו הם הכניסו אותנו לבלוקים. היו סלקציות אבל איכשהו היה לי מזל; נשלחתי לגז ואחר כך שלחו אותי חזרה. ומשם העבירו אותי לאושוויץ כי לקחו לשם אנשים. לא להאמין, עדיין נראיתי נהדר. אף פעם לא הייתי 'מוזלמן'; את אלה הם לקחו ישר לגז.

באותו הזמן הם עשו סלקציה לאושוויץ. ושם, מתחת ל 'Arbeit macht frei' ('עבודה משחררת') היו שישה בלוקים לראווה שכינו Musterlager. וכיוון שנראיתי כל כך טוב ה Observedierka הגרמנייה הזאת [פולניזציה של המילה הגרמנית 'Aufseherin' שפירושה שומרת, סוהרת] לקחה אותי לשם.

הבלוקים היו בנויים מלבנים, היו שם מים; אנחנו צבטנו את עצמנו ושאלנו את עצמנו האם אנו בעולם הבא או בעולם הזה. לא יכולנו להאמין שזה אמיתי. האוכל שם לא היה יותר טוב: פעם ביום פרוסת לחם. אבל היו שם מים ובתי שימוש; ולא המשתנות הללו. לאחר מכן הם לקחו אותי לבלוק של הניסויים, שוב בגלל שנראיתי טוב.

ובבלוק הזה נתנו לנו לא פרוסה אחת אלא שתיים. ושלא במודע לכל מה שעלול לקרות שם כל החברות שלי כל כך קינאו. וכל זה בגלל שנתנו לי את אותה פרוסת לחם נוספת. ובבלוק הזה הזריקו לנו חיידקי טיפוס והכינו בתור ניסיון תרופת נגד.

הם השתמשו בנו להכנת חיסונים עבור הגרמנים בחזית. אחוזי המוות בין האסירים האלה עמדו על 90%.

[טוסקה נשלחה לאחר מכן לצעדה של עובדי הכפייה לתוך גרמניה ושחררה באביב 1945 ברוונסבריק (Ravensbrück)].

Google these addresses:
21 Miodowa, Krakow,
Poland and
38 Długa, Krakow, Poland

חזרתי ביולי. טסתי לקרקוב כמו משוגעת. אבי ואחי קבעו, מי שיגיע ראשון יחכה בבית שלנו, אצל השוערת. אבא, אחי ואני; מי שיחזור יהיה שם וכל הידיעות יימסרו לשוערת.

כך, טסתי; אבא אמר לחכות לי, הדירה מחכה ואני אוכל לחזור לבית הספר ולא אצטרך לדאוג יותר לשום דבר.

אז הגעתי. ההתמודדות עם המציאות הייתה הזעזוע הנורא ביותר, גרוע מהמחנה. מה שהרגשתי בתוכי כאשר הבנתי שאין שם אף אחד, שאף אחד מהמשפחה לא שרד, רק אני!

לא היה לי לאן ללכת; עמדתי ברחוב ובכיתי.

רציתי לחזור למחנה. כי שם לפחות היה לי דרגש והייתי עניינו של מישהו... כאשר צלצלתי בפעמון, מי שהכניס אותי הייתה השוערת שלנו. 'טוסקה, את רעבה?' היא עדיין הייתה שם מלפני המלחמה, כך שהיא הכירה אותי. 'בואי, בואי הביתה' – והיא צלצלה בפעמון, 'הבעלים חזרו, הבעלים!' [הם סירבו להכניס את טוסקה... היא מתארת את זה בראיון שלה].

עמדתי שם ללא תקווה. השוערת הענייה בישלה לי שני תפוחי אדמה. אכלתי כי הייתי כל הזמן רעבה.

אף אחד לא כאן, מה אני הולכת לעשות, אף אחד לא נתן לי להיכנס לבית שלי, אף אחד לא רצה להחזיר לי את הדברים שלי. מה הייתי אמורה לעשות?

ובנוסף לכך הייתי חסרת השכלה. נכון, ידעתי לקרוא ולכתוב. לפחות זה היה. אף אחד לא היה נותן לי משרה כי לא ידעתי לעשות שום דבר.

הוועד היהודי הוקם ברחוב דלוגה 38; הופנית לשם.

ושם הדבקת פתק נייר ובו רשום מי אמור לשוב. והיו שם אלפי פתקאות כאלה. היה שם אולם גדול, הניחו שם קש ויכולת לשכב לישון.

[חברה של המשפחה הגיעה, מצאה את טוסקה וטיפלה בה עד שהבריאה].

Google this address: 19 Jagiellonska, Krakow, Poland, to view Jagiellonian University

לאחר המלחמה למדתי באוניברסיטה ובגלל ספר פגשתי את אדם סילברנג. היו לי ספרי לימוד שקשה היה להשיג אותם. חברה אחת ידעה שיש לי אותם ושלחה את אדם אלי. וכך זה התחיל. זה היה בשנת 1946 נישאנו בשנת 1947.

בני ירז' נולד ב 1949. כשזה הגיע ללימודים רציניים לא היה לי שום דבר, אבל אבי לימד אותי שלעולם לא אהיה מישהו ללא השכלה. אפילו כאשר נכנסתי לגטו הוא נתן לי שק מלא ספרים 'כי את הולכת ללמוד', הוא אמר.

כך, זה היה משהו שלמדתי בבית והמשפחה עם בני ונכדתי. אמרתי, "בן, כל מה שתלמד יהיה שלך".

ברגע שבני היה בבית הספר, נהגתי לקום ב 5 בבוקר, לנקות, לשלוח אותו לבית הספר ב 8 ואחר כך לצאת לעבודה במשרד לארבע שעות. בדרך חזרה אספתי אותו מבית הספר. היה עלי לבשל, לרוחץ, לעשות הכל, כך שהתפקיד הזה התאים לי.

נהגתי ללכת לקונצרטים, לסרטים. חוץ מזה היו לי המון חברים. כל לילה שיחקתי ברידג', ישר מהברידג' לעבודה – בקושי הייתי בבית. אף פעם לא הייתי עצובה. אף פעם. לא הרשיתי זאת לעצמי כי היולי מספיק שנים עצובות. כך עשיתי את המיטב שיכולתי.

בבית ספר תיכון ירז' למד בחוג נוסף, במרכז התרבות, לטינית ואנגלית והוא הלך גם לבית הספר למוזיקה גם ניגן – יפה מאוד – בכינור. אפילו שעדיין היה קטן הוא אמר: 'אני רוצה שיהיו לי שני תפקידים. אחד, אני לא יודע מה, והאחר במוזיקה כי זה עשוי להיות שימושי.' הוא תמיד אמר את זה.

כשירז' היה נפגש עם בנות, אמרתי, 'ירז', אל תביא הביתה אף אחת שאין לה תואר. אף פעם. לא יכול להיות שלכלתי לא יהיה תואר אקדמי! ובכן, בסופו של דבר הוא בא אלי ואמר, 'אימא, יש לי בחורה; היא בוגרת אוניברסיטה'. כלתי היא בוגרת אוניברסיטת יאגילו בהיסטוריה וכעת היא מנהלת בית ספר תיכון מס' 6. ירז' למד כימיה ופיזיקה באוניברסיטת יאגילו. הוא סיים את הדוקטורט שלו מהר מאוד ונסע לשוודיה; עשר שנים הוא הרצה באוניברסיטה של אופסלה.

מס' 6 שם הוא גם עשה את הפוסט דוקטורט שלו. כאשר הוא חזר היו צריכים להכיר בכך. למעשה, הוא הוא עדיין מרצה שם עכשיו, נוסע לאופסלה פעם בחודש. הוא מרצה גם ביפן. הוא דובר חמש שפות. בשנת 2000 הוא קיבל פרופסורה באוניברסיטת יאגילו. אני אפשרתי לו ללכת, נתתי לו את כל מה שיכולתי להעניק. כל זה עלה כסף. אבל להגיע לפרופסורה, זה ההישג שלו כי לא דרשתי זאת ממנו.

רבות מחברותי מבית הספר גרות בישראל.

סטניה הולנדר. היא הייתה מקרקוב, היינו יחד בראוונסבריק. להוריה היה בפודגורצ'ה בית חרושת ליומנים והם סיפקו לכל בית הספר. לפני מספר שנים נסענו בהזמנת ראש העיר לראוונסבריק [3]. הם קיבלו את פנינו בהדר רב בבית מלון יפה.

היו שם האוהלים האלה, ובתוכם שולחנות, אוכל נפלא וטבחים משרתים אותנו. והייתה שם הקבוצה מישראל.

כך, הגברת הזאת נושאת בעברית הרצאה שתורגמה לפולנית. היא מציגה את עצמה ובעלי אומר לי: "לכי ותשלי, אולי היא מכירה את החברה הזאת שלך, סטניה הולנדר הזאת, כי יש לה אותו שם פרטי." כשהיא מסיימה, קמתי אליה ואמרתי, "תסלחי לי, הייתה לי חברה עם אותו השם; אולי את קרובה שלה?"

והיא מסתכלת עלי ככה כי לכולנו היו התגים האלה עם השמות. כן, היא מסתכלת עלי, 'טוסקה, לעזאזל, את לא מזהה אותי?!" איך שהתחלנו להתנשק!

לרוע המזל הם כבר היו בדרך לעזוב, הקבוצה הישראלית הזאת. בכל שולחן היו דגלונים קטנים. בשלנו היו אדומים ולבנים ולישראלים היו את שלהם. וכאשר נפרדנו סטניה העניקה לי את הדגלון שלה. אבל היא מגיעה לקרקוב עם קבוצות של צעירים כי היא עוסקת בחינוך. היא באה כמעט כל שנה ואז אנחנו מתראות. זה נפלא.

[תמונה למעלה: לוסיה הלצל- זה היה כמובן שם נעוריה- מתגוררת כעת בישראל. אביה היה חבר של אבי. הייתה להם חנות רדיו גדולה בכיכר המרכזית ליד כנסיית סנט מרי ובדיוק לפני המלחמה אבא הביא את הרדיו של אבי. הייתה להם חנות רדיו גדולה בכיכר המרכזית ליד כנסיית סנט מרי ובדיוק לפני המלחמה אבא הביא את הרדיו עם עינית הקסם. בשעתו זה היה עדיין חידוש. הוא תמיד הביא לנו את הפטפונים והתקליטים. לוסיה הייתה במחנות. אינני יודעת באיזה מהם. אבל מיד לאחר המלחמה פגשתי אותה. התגוררנו יחד בערך שנתיים ואחר כך היא עזבה לישראל.]

Google this address: Florianska 45, Kraków, Poland to view Cafe Jama Michalika, which is where Toska met with Mr Konradi

[בשנים שלאחר המלחמה טוסקה סילבריינג חיפשה את כל מי שעזר לה במהלך המלחמה.להלן מובאות אחדות.]

מצאתי את אנה, המשרתת של דודה הלה,זו שהביאה לי פאי אוכמניות. לא היה לה כסף ולכן אמרתי לה שמצבי טוב ונתתי לה כל חודש מעט משלי.... והיה שם השומר הזה אצל שינדלר. אני כעת כבר לא זוכרת את שמו אבל הלכתי לפגוש אותו ובכל פעם שיכולתי נתתי לו משהו קטן.

היה שם האיש ממפעלי קולבה בשם קונראדי שביום יפה אחד הגיע לקרקוב והתקשר אלי.הוא סיפר שקרא ראיון איתי ושאל אם הוא יוכל לפגוש אותי. הוא שאל אם אני מסוגלת אי פעם לפגוש גרמני, אם אינני נושאת איזו צלקת רגשית. קבענו להיפגש בקפה יאמה מיכאליקה. הוא נכנס, גבר מאוד נאה והדור, הביא זר ורדים ענק, כעשרים או שלושים ורדים.

לפתע, ללא כל היסוס, הוא כרע ברך כשדמעות בעיניו והעניק לי את הוורדים. הוא שאל אם אני יכולה להושיט את ידי, אם הוא יכול לברך אותי. אז אמרתי: " ובכן, מעולם לא עשיתי זאת לפני כן; אני יהודייה ואתה גרמני אבל הפעם..." וברכתי אותו. גם לי היו דמעות בעיניי. זה היה לפני שבע או שמונה שנים.

לאחר מכן הוא כל פעם הגיע, בכל שנה, כמו הטוב שבחברים. מאוחר יותר הוא הזמין אותי לגרמניה. שילם עבור החופשה שלי בפולדה ושאל אם אני מסוגלת לסבול את השפה הגרמנית, אם אוכל לשמוע אותה.

אבל, בנוגע אליו, מחסום שנאה זה נשבר בתוכי בצורה כלשהי. אני רואה בו חבר. מאוחר יותר כתבתי למפעלי קולבה שהוא היה הגרמני הראשון שאיתו יכולתי לשבור את המחסום הזה ולהושיט לו את ידי. כתבתי שהוא היה אדם נפלא ואילו היו אנשים כמוהו כלל לא הייתה פורצת מלחמה.המחסום הזה ולהושיט לו את ידי. כתבתי שהוא היה אדם נפלא ואילו היו אנשים כמוהו כלל לא הייתה פורצת מלחמה.הוא נפטר לפני שנתיים שלוש מסרטן. לקחתי את זה באמת קשה. הפגישות הללו היו נהדרות. הוא היה אדם עדין.

[טוסקה מסיימת את הראיון שלה ואומרת] כיום יש לי בעיות בהליכה אבל אני עדיין יוצאת כדי ליהנות מהעיר היפה שלי קרקוב. כשאני יוצאת לטיול לפעמים חבר מנסה להוביל אותי לקזימיר'ך' (Kazimierz) מעבר לרחוב מידוזה והבית שלי.]

אני חושבת שביום מן הימים אהיה מסוגלת ללכת לשם אבל עדיין לא. אני אומרת, עדיין לא.

Vienna

Pfeilgasse 8/15
1080 Vienna
+43 1409 0971
Office@Centropa.org

Budapest

Károly Körút 25
1075 Budapest
+36 209 738 338
Kenesei@Centropa.org

Washington

1141 Loxford Terrace
Silver Spring, MD 20901
+1301 787 0052
Granite@Centropa.org